

Tóth Norbert

A kültéri fafelületek gyártásánál, felújításánál az időjárás okozta hatásokat alapvető figyelmességgel kell szem előtt tartani. Gyártóként nem csak az a feladatunk, hogy a fa minél tovább maradjon használható; figyelniük kell az esztétikus megjelenésre is. Vajon e két szempontot hogyan tudjuk összeegyeztetni a környezettudatossággal, a mai korunkat leginkább foglalkoztató kérdéssel? A cikkből ezt is megtudhatják.

Kültéri felhasználásra alkalmas fák felületkezelése

ESZTÉTIKUS TARTÓSSÁG

A fa kültéri felhasználása során a két legnagyobb „ellenség” a nedvesség és a napsugárzás. (Valójában ők sem ellenségek, csupán hozzásegítik a faanyagot a környezetbe visszaépülni – a természetes körforgás érdekében.) Ezért egyrészt olyan fafajt kell alkalmazni, ami kültéren jobban ellenáll, másrészt olyan felületkezelő anyagokat kell választani, amelyek a lehető legjobban megvédik a fát ezektől a hatásoktól (minél később történjen meg ez a visszaépülés), továbbá jól alkalmazkodnak a használatkori igénybevételhez. Van azonban még egy fontos szempont!

MILYEN SZERT HASZNÁLJUNK? Fontos megjegyezni, hogy a kereskedelemben kapható felületkezelő, felületbevonó szerek túlnyomó többsége szintetikus (azaz mesterséges összetevőkből előállított) lazúr, festék, sőt, olaj. Ezek a bevonó anyagok olyan zárt bevonatot képeznek a fa felületén, ami csak látszólag véd: külsőleg „védőréteget” ad ugyan, de megakadályozza a faanyag természetes párafellevő és nedvességleadó képességét. Ez pedig azt eredményezi, hogy a fában rekedt nedvesség könnyen táptalaja lesz a korhadást előidéző gombáknak. Emellett ezek a szintetikus termékek

sajnos környezeti ártalmat okoznak élővilágunkban, nem beszélve egészségkárosító hatásairól. Ami pedig a gombaölő szereket illeti: nem a gombákat kell elpusztítani, hanem a gombák táptalajának számító párás, nedves környezetet kell megszüntetni (ezért fontos a bevonatok páraát-eresztő képessége).

Manapság egy faipari szakember azzal is kifejezheti komolyságát, hogy a fára olyan bevonatot tesz, ami jó a fának, nem árt az emberi egészségnek és jó a természetnek is. A környezettudatos szerek használata nem úri huncutság: sokkal inkább felelősségteljes, elkötelezett szemléletmódot jelent. (A természetes felületkezelő anyagokról bővebben a Magyar Asztalos 2017. októberi és novemberi nyomtatott vagy online számában olvashat.)

NÖVÉNYI OLAJOK

Olajozáshoz csak levegőre száradó olajok alkalmazhatók. (Az ilyen olaj oxigén hatására térhálósodik – rugalmas filmréteget képezve.) Erre a következő anyagok alkalmasak: a lenolaj, a dióolaj és a tungolaj, kisebb mértékben a mákolaj és a ricinusolaj, mert ez utóbbi kettő nagyon nehezen szárad. (A szakkereskedésekben kapható szintetikus olajok megszáradnak ugyan a levegő hatására, de összetevőik nem növényi eredetűek, ezért a környezetre és az egészségre gyakorolt hatásuk teljességgel megállapíthatatlan.)

A **lenolaj**at a lenmagból nyerik, sajtólással. Ez a legismertebb növényi olaj a festégyártásban. Jó terülőképességgel rendelkezik, rugalmas bevonatot ad. Filmje sárgulásra hajlamos és a napfény hatására gyorsan bomlik, ezért kültérben csak keverve javasolt a használata.

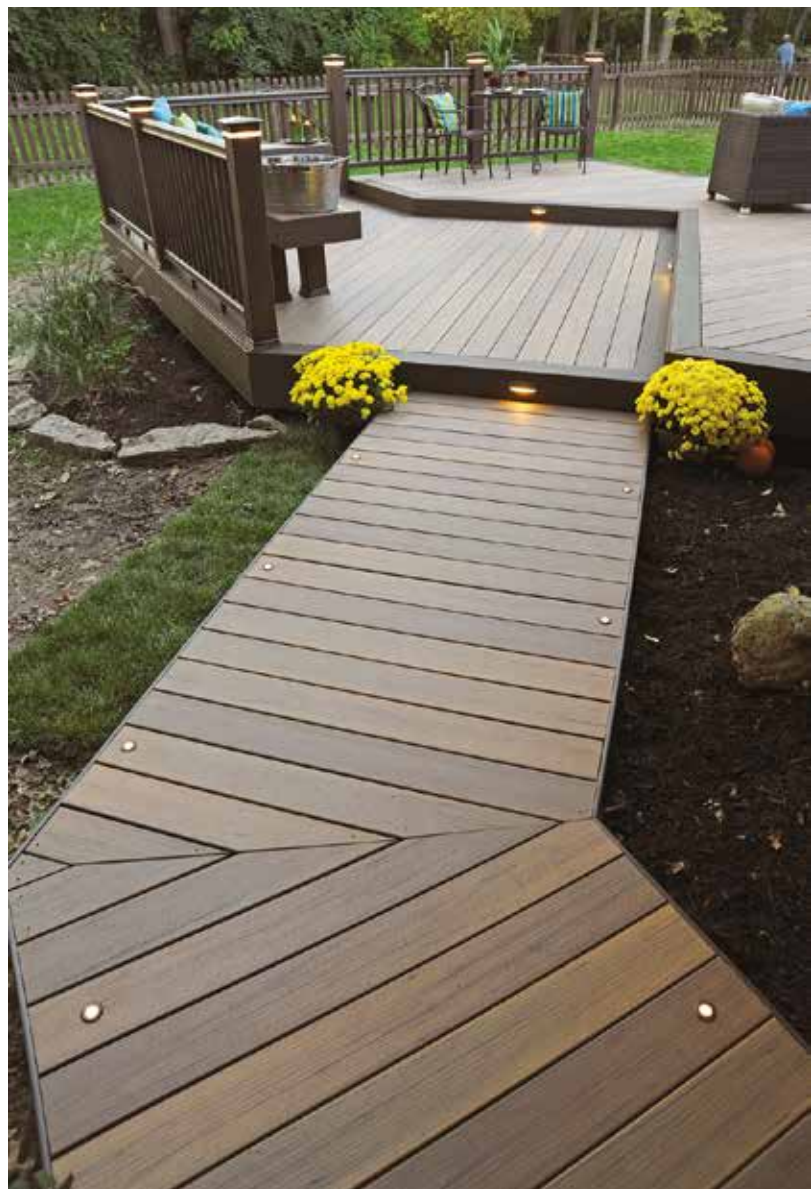
A **dióolaj** halvány, híg olaj, gyorsan szárad, filmje kevésbé sárgul.

A **tungolaj** (faolaj) a trópusi tungfa diónyi méretű magjából előállított olaj. Kiemelkedően jó vízlepergető bevonatot képez és nem sárgul be, mint például a lenolaj. A tungolajat gyakran egyéb száradó olajokhoz is keverik a gyorsabb száradás és a szívósabb felületi védelem érdekében.

Az olajok jelentősége kültéri felhasználás során elsősorban a nagy igénybevételnek kitett fafelületeknél kerül előtérbe. A járófelületek, teraszburkolatok, kerti bútorok fafelületein a lazúrok viszonylag puha rétegei nem bírnák a nagy mechanikai

igénybevételt, míg a rostok közé beivódó és a levegőre megszáradó olajok filmrétege sokkal kevésbé van kitéve a mechanikai sérülésnek. Az olajozott réteg vízlepergető (nem vízálló) tulajdonsággal rendelkezik, szabályozza a faanyag párafellevő képességét, védi a fát a környező levegő hirtelen páratartalom-ingadozásaitól, ezáltal a fa időjárás-állósága is sokkal jobb lesz.

Az olajok emellett ugyanúgy színezhetők, mint a lazúrok (szűkebb keretek között). A gyártók a termék választékukban pigmentekkel kevert, úgynevezett színezett olajokat

Nagyobb igénybevételnek kitett felületeken ellenállóbb az olajozott felület

A lazúr sokoldalú, egyszerűen felújítható védelmet ad

kínálnak erre a célra. A natúr olajok nem, a színezett olajok korlátozott mértékben adnak UV-védelmet.

A gyártók a növényi olajokhoz adott esetben gyorsan illanó oldószereket kevernek a könnyebb felhordás és a jobb beszívódás érdekében. Ilyen oldószerek lehetnek: hagyományos alkoholok, természetes terpentin (a terpentinolaj vagy balsamterpentin vízgőzös desztillációja), illetve citrusok (pl. narancs) olaja.

A felhasználás során elsőként a fa felületét tisztítsuk meg a szennyeződésektől, zsíroktól, beszürküléstől! Hordjuk fel az első olajréteget merítéssel vagy ecseteléssel (egyenletesen és vékonyan), különös tekintettel a bútúrokra, majd legkésőbb 15 perc elteltével töröljük vissza a felületen maradt felesleget. (A fába be nem szívódó olaj a felületen bebőrözdve ragacsos, használhatatlan felületet eredményez.) Az első réteg olaj teljes kiszáradása után (kb. 24 óra) a második réteg felhordásánál is így járunk el. Ez a réteg a matt felületnek már egy selymes fényt is képes adni.

Az olajos bevonat a legkevésbé időjárásálló, a legtöbb ápolást,

felújítást ez az anyag igényli. Az első (szerencsés esetben kétrétegű) kezelést javasolt minden évben egy újabb réteggel megismételni. Az olajozást soha ne végezzük tűző napon, mert a felszíni olajréteg idő előtt beszárad, ami már nem teszi lehetővé a fokozatos kikeménykedést.

VÉKONYLAZÚROK

Ezek a rugalmas bevonattal, széles színválasztékkal rendelkező szerek a legelterjedtebb kültéri felületkezelő anyagok. Jelen cikkünkben lazúr alatt természetes összetevőkből (olajok, növényi és ásványi pigmentek) álló felületkezelő anyagokat értünk. Oldószerük zömében víz. Felhordásuk egyszerű, a bevonat viszonylag hosszú (3–6 év) felújítási intervallummal rendelkezik, és a rétegek felújítása is meglehetősen egyszerű. A nap UV-sugara elleni megfelelő védelmet csak a színezett (pigmentált) lazúrok nyújtanak. Ezenkívül a lazúrok nem alkalmasak a nagy igénybevételnek kitett felületeken, mert nem elég kopásálló a bevonatuk.

A vékonylazúrok a fa pórusaiba mélyen beszívódva védik és ápolják a

fát, és több réteg felhordása esetén is látható marad a fa ereze, mert nem képeznek vastag réteget a felületen (mint ahogyan a vastaglazúrok). A vastag réteg ugyanis egyáltalán nem előny a kezelendő felületen: a fa folyamatos méretváltozása miatt a vastag bevonat könnyen megrepedhet, így a felületi védelem és a bevonat élettartama is csökken. Ha magas járulékos anyagtartalmú (gyanta, csersav stb.) faanyaggal dolgozunk (pl. tölgyfa, vörösfenyő), akkor a rétegek felhordása előtt speciális alapozást kell végeznünk, mert a járulékos anyagok és a víz (oldószer) hajlamosak foltosodást kiváltani ezeknél a fafajoknál.

A lazúrok felhordását legegyszerűbben lazúrecsettel tudjuk elvégezni (ez főként műanyag sörtéket tartalmaz, ugyanis a természetes eredetű sörték a víz oldószer hatására megduzzadnak és csúsznak). A felhordás történhet még szórószal is. Kültéri védelmet kettő, de leginkább három réteg nyújt. A rétegek között teljes száradási időt kell biztosítani.

A festett felület adja a legtartósabb bevonatot

(NATÚR)FESTÉKEK

Festék alatt azon növényi olajokat értünk, amelyekhez a gyártók növényi gyantákat, ásványi pigmenteket, – vízzel emulgeált terméknel – vizet kevernek. Ezen összetevők okán képeznek ezek a természetes festékek lélegző, páraáteresztő felü-

Köztes kezelésként ismét használjunk alapozófestéket, szükség esetén lakktapaszt a felületi hibák javítására.

Befejező kezelésként legalább egy, de inkább kettő réteg fedőfestéket hordjunk fel. A felhordás történhet lazúrecsettel, rövid bolyhú mohairhengerrel, lakkhengerrel, illetve

felületet érdesíteni kell.

Az első kezelés két rétegben történik: először 20% vízzel hígítva, majd egy nap múlva hígítatlanul kell felhordani. (A felhordott festék valójában sosem szárad meg, így biztosítja a fa lélegzőképességét.) Nyílt pórusú, lélegző bevonatot eredményez, ami szenny- és por-

A svédvörös festékben lévő réz kiválóan tartósít

letet. Tartósságuk jócskán felülmúlja az olajos és a lazúros felületeket. (További előnyük, hogy a fafelületeken kívül minden egyéb nedvszívó anyagra, valamint fémek kezelésére is alkalmasak.) A pigmentálás révén akár többtucatnyi színválaszték is rendelkezésre áll, mellyel egyedi igényeket vagy korhű felületeket is létre lehet hozni.

Felhordásuk alapos anyag-előkészítést igényel, mivel a teljes fedőbevonatot képező festékréteg alatt „kirajzolódnak” a nem megfelelően eltömített mélyedések és kitöredezett csomók. Alapozás mindig szükséges, amihez az adott gyár saját alapozófestékét használjuk! Magas gyanta-, vagy csersavtartalmú fák esetén itt is speciális alapozásra van szükség – megelőző kezelésként.

szórással.

FALUNI (SVÉD) VÖRÖS FESTÉK

A festékek egy különös változatról van szó. Eredetileg a svédországi város, Falun rézbányáiból származott az a (réz) pigment, amelyet a festékbe keverve a svédek évszázadok óta festették és festik ma is faházait. Mára több, felületkezelő anyagokat gyártó cég is bevette termékkínálatába a fogalommá vált svédvörös festéket (Falu Rödfärg). A réz összetevő többek között kiválóan tartósít, így a lekezelt fafelületet hosszú időre konzerválja a rontó hatásoktól.

A bevonat kezeletlen, fűrészelt felületeken a legtartósabb. A gyalult felületeket célszerű kezelés előtt néhány év természetes öregedésnek kitenni, hogy jól megtapadhasson rajta a festék. Ennek hiányában a

taszító, a kémiai eredetű lakkokkal szemben nem hólyagzik fel, nem repedezik, nem pereg le, csupán kifakul, ezért a felújítása is egyszerű. A felújító kezelés átkéféls és portalanítás után egy rétegben történik. Tartóssága az időjárásnak erősebben kitett oldalakon 5, a védett oldalakon 10 év. ■

Forrás:

Déry Attila: *Öt könyv az építészetéről – 5.* (Terc Kiadó, 2010)
www.auro.hu

Képek:

www.thespruce.com
www.pinterest.com
www.paintingdenver.net
www.adirondackfurniture.com
www.hsark.se